

กลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร

Promotion and Management Strategies for

Dhamma Retreats in Bangkok

พระครูประโชติธรรมารักษ์ (จรรยา ฐานิสฺสโร)^{*}, พระปริยัติวิโรปการ^{**}, สีน งามประโคน^{**}

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาผลการดำเนินการส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ๓) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) จำนวน ๑๒๓ ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการการสัมภาษณ์นำอิงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

(Connoisseurship) จำนวน ๙ รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูล Content Analysis จากนั้นนำมาสังเคราะห์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยพบว่า

๑. จากการวิเคราะห์กลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ๕ ด้าน มี ด้านบริหารการจัดการ คือ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการ และในการศึกษาปฏิบัติในด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง ด้านอาคารสถานที่ คือ มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติ ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นซีดี สื่ออินเทอร์เน็ต ด้านทีมงานพระวิทยากร พระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนักมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบ สามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านการวางแผนการดำเนินการ มีการจัดคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสมกับประชาชนทั่วไปที่เข้ามาปฏิบัติธรรม

๒. ผลจากการพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร

^{*}นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
^{**}ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประกอบด้วย **กลยุทธ์ ๑ การปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔** ประกอบด้วยแผนดำเนินการ คือ ๑. สร้างมาตรการด้านการบริหารจัดการให้เกิดความร่วมมือประสานงานระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒. นำการปฏิบัติธรรมมาปรับแนวทางการดำเนินการให้เหมาะสมกับสถานที่ ๓. จัดการประชุมบุคลากรจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก เพื่อเชิญชวนและบอกกำหนดการ ๔. จัดการหลักสูตรการฝึกอบรมพระวิทยากรนานาชาติ เพื่อให้ได้ทั้งภาษาอังกฤษและการสอนหลักธรรมเป็นภาษาอังกฤษ ๕. ดำเนินการจัดอบรมปฏิบัติธรรมให้เพียงพอกับปริมาณพระวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมทั้งยังมีการสอบอารมณ์อย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์ที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรม** ประกอบด้วยแผนดำเนินการ คือ ๑. ประสานกับประธานชุมชนละแวกนั้น ๆ เพื่อนำบุคลากรหรือเยาวชนมาปฏิบัติธรรม ๒. จัดสถานที่พักแยกตามเพศ เพิ่มสถานที่จอดรถโดยประสานกับชุมชนขอใช้ที่ส่วนบุคคลหรือที่สาธารณะ

๓. ประสานกับประธานชุมชนโดยการจัดประชุม เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วยสำนักปฏิบัติธรรม ๔. นำพระวิทยากรที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรนานาชาติ สู่การเป็นผู้นำการปฏิบัติจริง ๕. ประสานกับโรงเรียนขอใช้สถานที่ในการจัดปฏิบัติธรรมกับเด็กนักเรียนโดยสำนักปฏิบัติธรรมจัดพระวิทยากรในการจัดอบรม **กลยุทธ์ที่ ๓ การสร้างเครือข่ายพระวิปัสสนาจารย์** ประกอบด้วยแผนดำเนินการ คือ ๑. จัดเป็นกรณีพิเศษมีการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังเชิญวิทยากรที่มีชื่อเสียง ใช้สื่อการสอนเทคโนโลยีภาพประกอบนิทานตัวอย่าง ๒. จัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์เพื่อเพิ่มบุคลากรทางการปฏิบัติธรรม ๓. ใช้สื่อเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ในการ

ประชาสัมพันธ์ และเสริมการปฏิบัติเป็นระยะ ๆ ๔. จัดปฏิบัติธรรมกับชาวต่างชาติเดือนละครั้ง ๕. จัดนิมนต์พระวิทยากรที่มีชื่อเสียงมาเป็นวิทยากรการอบรม **กลยุทธ์ที่ ๔ การพัฒนาปัญญาศาสนทายาท** ประกอบด้วยแผนการดำเนินการ คือ ๑. ประสานกับผู้อำนวยการโรงเรียน นั้น ๆ เพื่อนำนักเรียนหรือเยาวชนมาปฏิบัติธรรม ๒. จัดโครงการอบรมนักเรียนและเยาวชนโดยใช้เงินจากงบประมาณของหน่วยงานรัฐเป็นรายโครงการ ๓. จัดทำสื่อการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเยาวชนในรูปแบบ ซีดี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้ามาปฏิบัติธรรม ๔. จัดฝึกอบรมสามเณรให้เป็นวิทยากรสืบศาสนทายาท ๕. จัดพระวิทยากรผู้ผ่านการฝึกอบรมใหม่และสามเณรศาสนทายาทเป็นวิทยากรในการอบรมสลับกับพระวิทยากรที่มีชื่อเสียง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ **กลยุทธ์ที่ ๕ การสร้างกัลยาณมิตรแห่งการดำเนินชีวิต** ประกอบด้วยแผนการดำเนินการ คือ ๑. จัดการปฏิบัติที่มีระยะสั้น ๆ ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในละแวกนั้น ๆ ๒. จัดการปฏิบัติธรรมให้กับพนักงานห้างร้านบริษัทหรือจากภาครัฐที่มีสมาชิกจำนวนมาก ๓. จัดการปฏิบัติธรรมให้เป็นสากลทั้งด้านภาษาและหลักธรรม ๔. จัดการปฏิบัติธรรมโดยรับทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ปฏิบัติกรรมฐานร่วมกันโดยพระวิทยากรผู้ชำนาญและมีชื่อเสียง ๕. จัดการประชาสัมพันธ์หาเจ้าภาพค่าใช้จ่ายและเชิญชวนท่านเหล่านั้นเข้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

๓. ผลการนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์ที่กำหนดสามารถตอบโจทย์ของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ภายใต้ข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมภายนอก และขีดความสามารถของสำนักปฏิบัติธรรม เป็นการกำหนดเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ กระบวนการทำงาน ความต้องการ และการเลือกแบบที่จะนำมาพัฒนา และใช้เป็นแผนแม่บท หรือแผนหลักของการพัฒนาระบบของสำนักปฏิบัติธรรมเป็นกุศโลบายหรือวิธีการดำเนินงาน ที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารจัดการ, สำนักปฏิบัติธรรม

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine the current performance of the promotion and management of the Dhamma retreats in Bangkok; 2) to develop promotion and management strategies for Dhamma retreats in Bangkok; and 3) to present the strategies to the retreat. This research used mixed methodology. The data were collected from the executives of the Dhamma retreats in Bangkok. For the quantitative research, 123 sets of questionnaire were used to collect the data and the data were analyzed by the component analysis, percentages, mean, and standard deviation. As for the qualitative research, group seminars with 9 experts, also known as connoisseurship were conducted. The collected data were analyzed using content analysis and multivariate analysis. The research indicated that the performance of the Dhamma retreats in Bangkok were based on 5 main aspects. The first aspect was the management of the organization which was found that the abbots or the chief of the Dhamma retreat

recognized the significance of the management system and the true Dhamma practice. The second aspect was the conditions of the buildings and surrounding areas which was found that the toilets were clean and there were enough toilets for the visitors. The third aspect was communication and public relations which was found that the retreats used different kinds of media such as CDs and Internet to present the forms of practice. The forth aspect was the training team which included the monks and ordinary people which were found to have appropriate behaviors and be the role models. The last aspect was the planning of operation which was found that there were appropriate Dhamma practice courses offered to the publics. Moreover, this study also suggests the strategies to manage the retreat. First, practicing the Dhamma according to the four Stipattan which include: (1) developing the management measures for cooperation and coordination between the retreats and related organizations; (2) adapting the Dhamma practice to suit with the location; (3) arranging the staff meetings to develop a plan for internal and external public relations; (4) arranging training programs for the monks in English so that they can teach Dhamma in English to visitors; and (5) providing training courses that suit with the number of the trainers and the demand of the visitors. The second strategy is the establishment of the retreat

network which include: (1) coordinating with the leaders of the communities in encouraging residents and youths to participate in the training course; (2) Providing separate accommodation for different gender; (3) holding a meeting with the communities leaders; (4) encouraging the monks who were trained in the international programs to be the trainers; and (5) requesting schools to use their places for the training and providing the trainers. The third strategy is the establishment of the monk trainers which include: (1) arranging a strict Dhamma training course and inviting well-known trainers to lead the courses as well as using modern teaching materials and technology such as illustrated storybooks; (2) arranging training courses for the trainers; (3) using interactive media technology, computer and Internet to promote the training courses on the regular basis; (4) arranging training courses with foreigners at least once a month; and (5) inviting well-known monk trainers to be lead the courses. The forth strategy is the development of the wisdom religious heirs which include: (1) coordinating with the school directors to bring students to attend the courses; (2) providing the training courses for students and youths by using the government budget; (3) preparing appropriate teaching media in the form of CD to motivate youths to attend the training courses; (4) proving training for novices so that they can be the trainers; and (5) allowing the

newly trained monks and novices to lead the training. The fifth strategy is the establishment of friendship which include: (1) arranging short courses that are suitable with lifestyle of the local people in the communities; (2) providing training courses for employees of the private organizations as well as the government officers; (3) arranging the international training courses in terms of language and principles of Dhamma; and (4) arranging training courses for both Thai people and foreigners and inviting well-known monk trainers to lead the courses; and (5) inviting organizations and individuals to be the host of the training courses and also inviting them to attend the courses. Lastly, it was found that in order to determine suitable strategies for the Dhamma retreats to fulfill their objectives, and based on their external environment and ability to provide to training courses, the responsible people have to establish clear objectives and working process, understand demand of the people, and choose a suitable system. Besides, the master plan has to be developed and used as a guideline for the management and operation.

Keywords: Strategy, Management, Dhamma retreats

บทนำ

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่จะทำให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าถึงซึ่งจุดมุ่งหมายสูงสุดของ

พระพุทธศาสนาคือการหมัดหรือหลุดพ้นจากกิเลสขั้น
ผู้ปฏิบัติต้องรักษาหรือปรับอินทรีย์ทั้ง ๕ ซึ่ง
ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ให้
เสมอหรือสมดุลกัน เพราะระบบของวิปัสสนากัมมัฏฐาน
เป็นระบบที่สร้างและ พัฒนานิอินทรีย์ทั้ง ๕ ของผู้ปฏิบัติ
ให้มีความแก่กล้าจนถึงระดับที่มีอำนาจสามารถ
ประหารกิเลสได้

การที่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ จะประสบผลสำเร็จได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องมีแนวทางที่ถูกต้อง กล่าวคือต้องปฏิบัติไปตามลำดับขั้นตอน เพื่อเป็นการอบรมบ่มอินทรีย์ซึ่งประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ของตนให้แก่กล้า จึงจะสามารถเดินไป ตามทางจนบรรลุลุคหมายปลายทางได้สำเร็จ

จากการศึกษาปัญหาที่พบในการปฏิบัติ
 วิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ รูปแบบปฏิบัติในแต่ละสำนัก
 ไม่เหมือนกัน บางสำนักใช้ภาวนาว่า พุทโธ, สัมมา
 อรหัง หรือ ยุบหนอ-พองหนอ จึงมีคำถามว่า ที่ถูกต้อง
 ใช้การปฏิบัติอย่างไร และนอกจากนั้นสภาพแวดล้อม
 ต่าง ๆ ในสำนักปฏิบัติก็แตกต่างกัน ซึ่งกรุงเทพมหานคร
 เป็นแหล่งความรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
 เพราะปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่ง คือ มีพระสงฆ์ผู้มีความรู้
 ความชำนาญด้านวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวนมาก

หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานดังกล่าว
แล้ว จะเห็นได้ว่า พระสงฆ์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ
ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติถูกต้อง เพื่อเป็นผู้เผยแผ่พุทธ
ศาสนาแก่ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศอัน
เป็นกำลังที่สำคัญของพระพุทธศาสนาต่อไป ด้วยเหตุนี้
หลักปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานถือเป็นหัวใจสำคัญของ
พระพุทธศาสนาที่มุ่งฝึกปฏิบัติให้เข้าถึงแก่นแท้ของ
พระพุทธศาสนาตามหลักสติปัฏฐานซึ่งเป็นหลักการฝึก

จิต มีความสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจในตนเอง แต่
การมั่นใจตนเองจะต้องค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา จากจิตใจ
ของตนเอง ซึ่งว่าเป็นเครื่องช่วยพัฒนาจิตของตนเอง
และนำไปแนะนำสั่งสอนประชาชนด้วย

การปฏิบัติกรรมฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกชี้ให้เห็นว่าสมัยพุทธกาลมีการปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างแพร่หลายและผู้ปฏิบัติได้รับผลการปฏิบัติเร็ว เพราะมีพระพุทธรูปและเหล่าสาวกผู้ผ่านการปฏิบัติจนได้รับผลมาแล้วเป็นคอยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเที่ยวจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศหลักคำสอนของพระพุทธรูปให้เข้าสู่วิถีชีวิตประชาชนด้วยเหตุนี้จึงทำให้การปฏิบัติกัมมัฏฐานในสมัยพุทธกาลเป็นไปอย่างแพร่หลายและในปัจจุบันพระสงฆ์ทั้งหลายก็ได้ดำเนินการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกเหล่านั้น เมื่อได้ศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานพบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงมีนโยบายชัดเจนให้พระสงฆ์และอุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติธรรมด้านวิปัสสนากรรมฐาน โดยอาศัยพื้นฐานของศีล สมาธิและปัญญา แต่ยังเป็นปัญหาในการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมที่ขาดเอกภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษานโยบายและกระบวนการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมในกรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนากลยุทธ์ในการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัทตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานการส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร

๒. เพื่อพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการบริหาร
จัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

๓. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหาร
จัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ส่งเสริมการบริหาร
จัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้
ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed
Research Method) ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative
Research)

ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส/เจ้าน้ำนัก ผู้ช่วย
เจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรม ของสำนักปฏิบัติ
ธรรมกรุงเทพมหานคร จำนวน ๕๔ สำนักปฏิบัติธรรม
สำนักละ ๔ รูป/คน จำนวน ๑๘๐ รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง
ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าอาวาส/เจ้าสำนัก ผู้ช่วยเจ้า
อาวาส พระผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรม
กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง
โดยการเปิดตาราง แสดงจำนวนประชากรและจำนวน
กลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie &
Morgan อ้างถึงใน ยุทธ ไกรวรรณ, ๒๕๔๘) ที่ระดับ
ความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕.๐๐ ได้จำนวนประชากรที่เป็น
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑๒๓ รูป/คน โดย
วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๑. ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ
โดยใช้แบบสอบถามประชากรที่กำหนด
ครั้งนี้ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้
ปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม โดยผู้วิจัยได้ทำการ

คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๒๓ รูป/คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

๑. การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการ
สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารของสำนักปฏิบัติธรรมที่เด่น
ได้แก่ เจ้าอาวาส/เจ้าสำนัก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และ
คณาจารย์ สำนักปฏิบัติสายยุบหนอ-พองหนอ สายพุทโธ
สายอานาปานสติ สายละ ๒ รูป จำนวน ๖ ท่าน ด้วย
วิธีการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ดังนี้

๒. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการวิจัยเชิง
คุณภาพ คือผู้เชี่ยวชาญการประชุมกลุ่มสัมมนา (Focus
Group) จำนวน ๙ รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบสอบถาม
เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของการบริหารจัดการ
สำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๒
ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูล
ส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น
เกี่ยวกับการดำเนินงานการส่งเสริมการบริหารจัดการ
สำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

๒. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
(Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษา
สภาพและกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนัก
ปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

๓. แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็น
แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ
ได้เพิ่มเติมกลยุทธ์การส่งเสริมการบริหารจัดการสำนัก
ปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

เกณฑ์การแปลผล ค่าเฉลี่ยการแปลความหมาย ดังนี้

๔.๕๐-๕.๐๐ มีความเห็นด้วยมากที่สุด

๓.๕๐-๔.๔๙ มีความเห็นด้วยมาก

๒.๕๐-๓.๔๙ มีความเห็นด้วยปานกลาง

๑.๕๐-๒.๔๙ มีความเห็นด้วยน้อย

๑.๐๐-๑.๔๙ มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

การสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่าย ทำการจัดหมวดหมู่ เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับสภาพการณ์และกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมไปถึงภาพถ่าย ทำจัดหมวดหมู่ตามกรอบการสนทนากลุ่มว่าครบถ้วนเพียงพอ และเหมาะสมแก่การนำไปวิเคราะห์อภิปรายผลว่าสมบูรณ์หรือไม่ เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานครต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามตามจำนวนประชากร ๑๒๓ คน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้วิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นของเจ้าอาวาส/เจ้านานัก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรมต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร ในทั้ง ๕ ด้าน

๑. กลุ่มประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เจ้าอาวาส/เจ้านานัก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม ๔๕ สำนักปฏิบัติธรรมในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒๓ รูป/คน จำแนกตามตำแหน่ง เพศ อายุ ประสบการณ์ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางโลก

กลุ่มประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเป็นผู้ปฏิบัติจำนวน ๕๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔ ประสบการณ์ ตั้งแต่ ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๕๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘ วิทยฐานะ เป็นเปรียญโท จำนวน ๔๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖

๒. ระดับความคิดเห็นของบุคลากรใน สำนักปฏิบัติธรรม

เจ้าอาวาส/เจ้านำนัก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า เจ้าอาวาส/เจ้านำนัก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้สอน และผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรม มีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการ ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ด้านการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความสนใจ และเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการ และในการศึกษาปฏิบัติในด้านวิปัสสนาธุระอย่างแท้จริง ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ มีการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่าง ๆ และไม่ดำเนินการในลักษณะเชิงธุรกิจ

๒) ด้านอาคารสถานที่ ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ด้านอาคารสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีห้องน้ำ ห้องสุขาที่สะอาด และเพียงพอ ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ มีความสะอาด ร่มรื่น

๓) ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น

รายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติ ผ่านสื่อต่างๆ เช่น แผ่นซีดี สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ มีการประชาสัมพันธ์สำนักปฏิบัติธรรมทางสื่อต่างๆ มีป้ายประกาศ และอินเทอร์เน็ต

๔) ด้านทีมงานพระวิทยากร ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ด้านทีมงานพระวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระภิกษุสามเณรหรือบุคลากรในสำนักมีความประพฤติดีปฏิบัติชอบสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนข้อที่น้อยที่สุดคือ มีพระวิทยากรที่สอนปฏิบัติจำนวนเพียงพอ

๕) ด้านการวางแผนดำเนินการ ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร ด้านการวางแผนดำเนินการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการจัดคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสมกับประชาชนทั่วไปที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ มีการจัดคอร์สการปฏิบัติให้เหมาะสมกับข้าราชการที่เข้ามาปฏิบัติธรรม

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัย ได้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๖ รูป/คน ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม กรุงเทพมหานคร เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ ตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผลการวิจัยสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

สรุปสภาพและปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
๑	เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมที่จะรับภาระในการจัดอบรมการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการสร้างทีมงานพระวิทยากร คือ พระภิกษุ สามเณร ในการที่จะดำรงรักษาพระศาสนาต่อไป
๒	การจัดการอบรมการปฏิบัติธรรมตามสายการปฏิบัติของแต่ละสำนัก ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ และสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ประสานงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์
๓	เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีภาระหน้าที่ในการพัฒนาพระวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์ ส่งเสริมให้พระสงฆ์รุ่นใหม่ ได้ศึกษาหลักธรรม คำสอน และปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติธรรมให้มีความพร้อมทั้งภาคทฤษฎีและ ภาควิปฏิบัติ
๔	พระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นพระวิปัสสนาจารย์ในสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ มีจำนวนน้อยลง บางสำนักปฏิบัติ ธรรมได้หยุดการปฏิบัติธรรมชั่วคราว เพราะจำนวนพระวิปัสสนาจารย์น้อยลง
๕	กระบวนการจัดการปฏิบัติธรรมให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมในกรุงเทพมหานคร เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความ พร้อม ผู้บริหารจะพัฒนาการปฏิบัติธรรมให้ดีได้ต้องมีการพัฒนาพร้อมทุกด้าน ทั้งอาคารสถานที่ ที่จอดรถ และความสะดวกในการเดินทางมาปฏิบัติธรรมได้อย่างต่อเนื่อง
๖	การจัดปฏิบัติธรรมโดยการพัฒนาให้มีความร่วมมือกันในด้านทีมงานพระวิปัสสนาจารย์ เป็นทางออกให้ ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับการสอนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพียงพอ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้าน ทีมงานพระวิทยากรให้มีความพร้อม แต่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรไม่เพียงพอ ด้านการเงินมีจำนวนจำกัด และการจัดการไม่มีประสิทธิภาพ
๗	สำนักเรียนจะมีนโยบายรับผู้ปฏิบัติไม่จำกัด เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รู้หลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง แต่ว่าสำนักปฏิบัติธรรมหลายแห่งขาดแคลนผู้ปฏิบัติธรรม ทีมพระวิทยากร และวิปัสสนาจารย์ไม่พร้อม สำหรับการปฏิบัติธรรม
๘	ผู้ปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมมีปริมาณไม่แน่นอน ส่วนพระวิปัสสนาจารย์ก็ลดน้อยลงเรื่อย ๆ สาเหตุมา จากสำนักปฏิบัติธรรมมีสถานที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ สื่อทางโลกได้เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุคคลทั่วไป ได้ศึกษาตามอัธยาศัย
๙	เงินงบประมาณที่สำนักปฏิบัติธรรมได้รับการดูแลจากเจ้าสำนักเรียน และอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้จัดหาให้ การอุปถัมภ์ จำนวนการเงินที่มีอยู่เพียงพอกับการดำเนินการในสำนักปฏิบัติธรรม
๑๐	สำนักเรียนมีความสมบูรณ์ในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ เช่น กำหนดห้องปฏิบัติธรรม อาคารสถานที่ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ อาสนะรองนั่ง โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า น้ำประปาเป็นต้น แต่ขาด การบำรุงรักษาให้คงทนถาวรและความคับแคบของสถานที่

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
๑๑	เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องเป็นผู้กำกับดูแลนโยบายของสำนักปฏิบัติธรรม เป็นผู้สนับสนุนการปฏิบัติธรรม และภารกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมปฏิบัติธรรม แต่ผลการดำเนินการไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
๑	พัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร คือ การนำบุคลากรที่มีความคิด ความรู้ ตลอดจนพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการการปฏิบัติในเชิงรูปธรรมได้อย่างเป็นวิชาการ เข้าสู่กระบวนการจัดอบรมเพิ่มศักยภาพ เพื่อสร้างวุฒิภาวะทางการปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อการมองอย่างเป็นระบบ และเป็นวิชาการ
๒	ปรับหลักสูตรการปฏิบัติธรรมทั้งหมดให้สอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ สติปัฏฐาน ๔ โดยมีความร่วมมือกันของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างครบวงจร มีการจัดสรรเวลาที่ลงตัวสำหรับการปฏิบัติธรรม โดยผู้ปฏิบัติต้องไม่รู้สึกรว่าการปฏิบัตินั้นยากจนเกินไป ในเรื่องของธรรมะ มีการนำเนื้อหาในพระไตรปิฎกมาตีความเป็นศาสตร์แขนงต่าง ๆ เพื่อประกาศความเป็นเอกลักษณ์ทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา
๓	สร้างสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการยกระดับการปฏิบัติธรรมให้มีความเป็นสากลและมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสะดวกต่อการบริหารจัดการทั้งเรื่องการบริหาร การปกครอง การอบรมหรืองบประมาณ โดยอาจตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีการบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น
๔	สร้างความเท่าเทียมระหว่างการศึกษาของสงฆ์กับการศึกษาทางโลก ความเท่าเทียมนี้ไม่ใช่เรื่องความรู้ หากแต่เป็นสถานภาพที่ได้รับจากการศึกษา หรือการเทียบวุฒิทางการศึกษา ตลอดจนควรมีการบรรจุอัตราพระวิปัสสนาจารย์เข้าไว้ในกรอบบรรจุเข้ารับราชการของข้าราชการครู และข้าราชการพลเรือน เพื่อให้การจัดอบรมปฏิบัติธรรมมีประสิทธิภาพดีและมีคุณค่ายิ่งขึ้น คณะสงฆ์จำเป็นต้องจับมือกับภาครัฐ เพื่อสร้างฐานะของสำนักปฏิบัติธรรมให้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโรงเรียนทั่วไปของฝ่ายรัฐ
๕	เปิดโอกาสให้ทุกโรงเรียนได้มีพระวิปัสสนาจารย์ประจำโรงเรียน หรือหน่วยงานของรัฐ คณะสงฆ์ควรร่วมกับโรงเรียนจัดให้เด็กนักเรียนและผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้ารับการปฏิบัติธรรมในระยะเวลาที่เหมาะสมกับสภาพของบุคคลได้
๖	ปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนและระยะเวลาการศึกษา ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งแต่เดิมมักเน้นการท่องจำ มาเป็นความสมดุลระหว่างการท่องจำและการคิดแบบวิเคราะห์วิจารณ์ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ใหม่ ๆ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน พร้อมทั้งนำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย ส่วนเรื่องระยะเวลาในการศึกษาควรจัดให้กระชับมากยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการเรียน

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
๗	ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการปฏิบัติธรรม เช่น อาคารปฏิบัติธรรมที่ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก มีลานจอดรถที่ปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ จัดพระวิปัสสนาจารย์ที่มีประสบการณ์ เป็นต้น
๘	ส่งเสริมสำนักปฏิบัติ โดยภาครัฐร่วมมือกับคณะสงฆ์ จัดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นທີ່ประสงค์ของผู้ปฏิบัติธรรมในปัจจุบันได้อย่างแท้จริง
๙	ส่งเสริมมาตรฐานพระวิปัสสนาจารย์ เนื่องจากปัญหาการขาดพระวิปัสสนาจารย์และพระวิปัสสนาจารย์ด้อยคุณภาพเป็นปัญหาใหญ่ของกระบวนการในระบบ จึงจำเป็นต้องเสริมแรงจูงใจและมาตรฐานของพระวิปัสสนาจารย์ให้สูงกว่าเดิม ซึ่งอาจทำได้ด้วยการจัดค่าตอบแทนสำหรับพระวิปัสสนาจารย์หรือค่าจ้างสำหรับฆราวาสเป็นค่าตอบแทนผู้สอนอย่างเพียงพอ พร้อมกับการให้สวัสดิการแก่ครูผู้สอนอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการสอน ส่วนด้านคุณภาพ ควรมีการสอบคัดเลือกพระวิปัสสนาจารย์ผู้สอนอย่างเป็นระบบ ตลอดจนจัดอบรมเพื่อพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ผู้สอนด้วยหลักสูตรระยะสั้นอย่างสม่ำเสมอ
๑๐	จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดพระวิปัสสนาจารย์ กล่าวคือ ทั้งคณะสงฆ์และภาครัฐ ควรร่วมมือจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดพระวิปัสสนาจารย์ ที่ได้รับการรับรองโดยข้อกฎหมาย เพื่อส่งเสริมมาตรฐานและสนับสนุนให้พระวิปัสสนาจารย์ มีขีดความรู้และประสบการณ์การสอนให้สูงขึ้น อีกทั้งยังเป็นการรองรับวิชาชีพของครูสายปฏิบัติธรรมไปพร้อมกันอีกด้วย
๑๑	สร้างแหล่งปฏิบัติธรรมที่มีความทันสมัย ประกอบกับวิธีการถ่ายทอดและประยุกต์อย่างสมสมัย ดังนั้นการสร้างคามทันสมัยให้กับแหล่งการเรียนรู้การปฏิบัติธรรม เช่น การตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ในสำนักปฏิบัติ หรือการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่จะทำให้ผู้สอนเกิดทักษะการเรียนรู้ใหม่ๆ และการเรียบเรียงอย่างเป็นรูปธรรมด้านเนื้อหาของการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา

กลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
กลยุทธ์ที่ ๑ การปฏิบัติธรรมตาม หลักมหาสติปัฏฐาน ๔	๑. สร้างมาตรการด้านการบริหารจัดการให้เกิดความร่วมมือประสานงานระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒. นำการปฏิบัติธรรมมาปรับแนวทางการดำเนินการให้เหมาะสมกับสถานที่ ๓. จัดการประชุมบุคลากรจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกเพื่อเชิญชวนและบอกกำหนดการ ๔. จัดการหลักสูตรการฝึกอบรมพระวิทยากรนานาชาติเพื่อให้ได้ทั้งภาษาอังกฤษและการสอนหลักธรรมเป็นภาษาอังกฤษ

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
	๕. ดำเนินการจัดอบรมปฏิบัติธรรมให้เพียงพอกับปริมาณพระวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมทั้งยังมีการสอบอารมณ์อย่างต่อเนื่อง
กลยุทธ์ที่ ๒ การสร้างเครือข่าย สำนักปฏิบัติธรรม	๑. ประสานกับประธานชุมชนละแวกนั้น ๆ เพื่อนำบุคลากรหรือเยาวชนมาปฏิบัติธรรม ๒. จัดสถานที่พักแยกตามเพศ เพิ่มสถานที่จอดรถโดยประสานกับชุมชนขอใช้ที่ส่วนบุคคลหรือที่สาธารณะ ๓. ประสานกับประธานชุมชนโดยการจัดประชุม เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับสำนักปฏิบัติธรรม ๔. นำพระวิทยากรที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรนานาชาติ ส่งการเป็นผู้นำการปฏิบัติจริง ๕. ประสานกับโรงเรียนขอใช้สถานที่ในการจัดปฏิบัติธรรมกับเด็กนักเรียนโดยสำนักปฏิบัติธรรมจัดพระวิทยากรในการจัดการอบรม
กลยุทธ์ที่ ๓ การสร้างเครือข่าย พระวิปัสสนาจารย์	๑. จัดเป็นกรณีพิเศษมีการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังเชิงวิทยากรที่มีชื่อเสียงใช้สื่อการสอนเทคโนโลยีภาพประกอบนิทานตัวอย่าง ๒. จัดอบรมพระวิปัสสนาจารย์เพื่อเพิ่มบุคลากรทางการปฏิบัติธรรม ๓. ใช้สื่อเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ในการประชาสัมพันธ์และเสริมการปฏิบัติเป็นระยะ ๆ ๔. จัดปฏิบัติธรรมกับชาวต่างชาติเดือนละครั้ง ๕. จัดนิมนต์พระวิทยากร ที่มีชื่อเสียงมาเป็นวิทยากรการอบรม
กลยุทธ์ที่ ๔ การพัฒนาปัญญา ศาสนทายาท	๑. ประสานกับผู้อำนวยการโรงเรียน นั้นๆ เพื่อนำนักเรียนหรือเยาวชนมาปฏิบัติธรรม ๒. จัดโครงการอบรมนักเรียนและเยาวชนโดยใช้เงินจากงบประมาณของหน่วยงานรัฐเป็นรายโครงการ ๓. จัดทำสื่อการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเยาวชนในรูปแบบ ซีดี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้ามาปฏิบัติธรรม ๔. จัดฝึกอบรมสามเณรให้เป็นวิทยากรสืบศาสนทายาท ๕. จัดพระวิทยากรผู้ผ่านการฝึกอบรมใหม่และสามเณรศาสนทายาทเป็นวิทยากรในการอบรมสลับกับพระวิทยากรที่มีชื่อเสียง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ
กลยุทธ์ที่ ๕ การสร้าง	๑. จัดการปฏิบัติที่มีระยะสั้น ๆ ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชนในละแวกนั้น ๆ

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ ๆ
กัลยาณมิตรแห่งการดำเนินชีวิต	๒. จัดการปฏิบัติธรรมให้กับพนักงานห้างร้านบริษัทหรือจากภาครัฐที่มีสมาชิกจำนวนมาก ๓. จัดการปฏิบัติธรรมให้เป็นสากลทั้งด้านภาษาและหลักสูตร ๔. จัดการปฏิบัติธรรมโดยรับทั้งชาวไทยและต่างชาติให้ปฏิบัติธรรมฐานร่วมกัน โดยพระวิทยากรผู้ชำนาญและมีชื่อเสียง ๕. จัดการประชาสัมพันธ์หาเจ้าภาพค่าใช้จ่ายและเชิญชวนท่านเหล่านั้นเข้าเป็นผู้ปฏิบัติธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยกลยุทธ์ส่งเสริมการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสำนักปฏิบัติที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร มีความเข้มแข็ง และจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะการนำผลการวิจัย ที่ค้นพบ กลยุทธ์ ๑ การปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐาน ๔ กลยุทธ์ที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรม กลยุทธ์ที่ ๓ การสร้างเครือข่ายพระวิปัสสนาจารย์ กลยุทธ์ที่ ๔ การ

พัฒนาปัญญาศาสนทายาท กลยุทธ์ที่ ๕ การสร้างกัลยาณมิตรแห่งการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาผู้บริหาร พระวิปัสสนาจารย์สำนักปฏิบัติธรรมให้มีคุณสมบัติเป็นไปตามข้อค้นพบที่ได้จากผลงานวิจัย เพื่อให้ได้ผู้บริหาร พระวิปัสสนาจารย์ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม ได้อย่างแท้จริง

๒. ควรมีการศึกษาวิจัย คุณสมบัติของสำนักปฏิบัติธรรม ที่มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติธรรมในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้ได้สำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม ของแต่ละภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระภิกษุทันต๊ะ. (๒๕๔๓). อสภมหาเถระ อัคคมหากัมมัฏฐานาจริยะ, จตุตถาโร สติปัญญา. กรุงเทพฯ:

หอรัตนชัยการพิมพ์.

พระญาณโพนิกเถระ, ชาญ สุวรรณวิรัช แปล. (๒๕๔๕). หัวใจกรรมฐาน (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ: ศยาม.